

Inovasi Pemakaian Prinsip Wa'dan dalam Instrumen Lindung Nilai Islam
(Innovation in Applying the Principle of Wa'dan in Instrument of Islamic Hedging)

AZLIN ALISA AHMAD
SHOFIAN AHMAD

ABSTRAK

Pada masa kini, institusi kewangan Islam di Malaysia telah mengguna pakai konsep wa'd dalam produk lindung nilai seperti kontrak Islamic FX forward. Meskipun penggunaan wa'd berpotensi untuk dibangunkan bagi memenuhi keperluan lindung nilai, namun penggunaan wa'd menimbulkan isu ketidakadilan kerana ia hanya mengikat sebelah pihak iaitu pihak pelanggan yang merupakan pemberi janji, tidak kepada pihak bank. Ekoran kelemahan dalam prinsip wa'd, maka penggunaan Wa'dan yang mengikat kedua-dua belah pihak dilihat mempunyai ruang dan potensi untuk menampung kekurangan ini. Namun, penggunaan Wa'dan menimbulkan isu hukum dalam beberapa kontrak pertukaran aset ribawi kerana ia dilihat seperti menyamai konsep muwa'adah. Sebagai contoh, pihak AAOIFI tidak membenarkan pertukaran mata wang asing dengan melakukan muwa'adah terlebih dahulu kerana muwa'adah menyerupai akad jual beli. Apabila muwa'adah menyerupai akad, maka riba akan berlaku kerana penyerahan mata wang masih belum berlaku dalam muwa'adah seperti mana yang telah digariskan dalam prinsip al-sarf. Sekiranya Wa'dan juga dianggap menyamai muwa'adah, maka pengaplikasiannya dalam kontrak hadapan mata wang asing turut menimbulkan isu riba. Berdasarkan isu tersebut, objektif kajian ialah menilai prinsip wa'd yang diamalkan dalam salah satu instrumen lindung nilai, iaitu kontrak Islamic FX forward. Selain itu, kajian ini bertujuan untuk mengkaji Wa'dan sebagai alternatif kepada wa'd dalam produk lindung nilai, terutama dari aspek perbezaan Wa'dan dan muwa'adah serta menganalisis prospek pemakaian Wa'dan sebagai asas dalam menghasilkan mekanisme lindung nilai Islam. Pendekatan penyelidikan bagi kajian ini berupa kajian kualitatif dengan mengambil pendekatan kajian kes. Kajian ini juga mengguna pakai kaedah temu bual semi struktur dalam usaha mengumpul data di peringkat kajian lapangan. Hasil kajian mendapati bahawa konsep Wa'dan berbeza dengan konsep muwa'adah dari beberapa segi. Justeru, konsep Wa'dan berpotensi dibangunkan dalam penstrukturan produk Islamic FX forward dalam lindung nilai yang lebih kompetitif dan inovatif.

Kata kunci: Kewangan Islam; wa'd; muwa'adah, riba; lindung nilai

ABSTRACT

At present, Islamic financial institutions in Malaysia have utilized the concept of wa'd in Islamic hedging product as in the contract of FX forward. Despite the potential for use wa'd to be developed in order to fulfill the requirements of hedging, but the use of wa'd raises issue of injustice because it binds only one side, namely the customer, not to the bank. Due to weakness of wa'd, then the use of Wa'dan which binds both parties seem to have the space and potential to meet the shortfall. But, the use of Wa'dan may cause to appear the issue of legal judgement in Islam because it is seen as similar to the concept of muwa'adah. As an example, AAOIFI does not allow the exchange foreign money through muwa'adah contract, because it resembles the contract of sale. When muwa'adah resembles contract, the interest will happen because the submission of currency has not happened in muwa'adah as outlined in the principle of al-sarf. If Wa'dan is also considered equal to muwa'adah, then its application in forward foreign currency contract can also raise the issue of interest. Based on this issue, the objective of the study is to evaluate the principle of wa'd that is practiced in one of the hedging instrument, namely the Islamic contract of FX forward. Other than that, this study aims to study Wa'dan as an alternative of wa'd in the products of hedging, especially in terms of analyzing differences between Wa'dan and muwa'adah together with applicable prospects of Wa'dan as a basis to produce Islamic hedging mechanism. This research is based on a qualitative study with applying the method of semi structure interview in order to collect data in the field level. The result shows that the concept of Wa'dan is different to the concept of muwa'adah in a few aspects. In fact, the concept of Wa'dan is potential to be developed competitively and innovatively in structuring the Islamic products for hedging FX forward.

Keywords: Islamic finance; wa'd; muwa'adah; interest; hedging

PENGENALAN

Lindung nilai merupakan suatu aktiviti yang diharuskan dalam Islam. Disebabkan perkembangan dan inovasi yang semakin meningkat dalam dunia kewangan Islam lindung nilai diperlukan bagi mengurangkan risiko keterdedahan peserta pasaran kepada risiko nilai mata wang dan harga yang tidak menentu. Rentetan itu, lindung nilai menjadi satu keperluan mendesak kepada pihak pelabur dan institusi kewangan Islam sebagai satu bentuk perlindungan daripada risiko yang tidak diingini. Namun, institusi kewangan Islam masih mempunyai kekurangan dari sudut produk dan instrumen lindung nilai kerana sebahagian besar instrumen derivatif yang digunakan untuk tujuan lindung nilai adalah tidak patuh syariah (al-Suwailem 2006; Jobst 2007; Ahmad Suhaimi 2010). Meskipun kewangan Islam pada masa kini telah berkembang dengan pesat, namun instrumen lindung nilai patuh syariah masih belum memadai untuk memenuhi keperluan pengurusan risiko oleh peserta pasaran. Disebabkan oleh persekitaran perdagangan semakin sofistikated, produk kewangan yang baru dan lebih baik diperlukan untuk mengurus keperluan dan perubahan ini. Institusi kewangan Islam amat memerlukan kaedah lindung nilai yang benar-benar mampu membekalkan pelanggan dengan perlindungan daripada kerugian yang tidak diingini (Obiyathulla 2004); (Al-Amine 2008).

Lindung nilai amat diperlukan memandangkan amalan jual beli mata wang asing merupakan salah satu bentuk keperluan yang amat penting (*daruriyyat*) dalam muamalat Islam. Ia dibenarkan oleh syarak untuk memudahkan manusia dalam urusan perdagangan antarabangsa seperti import dan eksport. Namun, transaksi tukaran mata wang asing mestilah menepati syarat yang telah digariskan oleh Syarak, iaitu tukaran secara lani. Justeru, alternatif diperlukan untuk memenuhi permintaan dalam pasaran tukaran wang asing dalam industri kewangan Islam. Antara instrumen derivatif yang terkenal untuk tujuan lindung nilai daripada perubahan nilai mata wang asing ialah kontak hadapan mata wang asing (*FX forward*). Walau bagaimanapun, kontrak *FX forward* konvensional mengandungi unsur riba kerana pertukaran mata wang tidak berlaku dalam majlis akad. Kontrak tersebut tidak menepati prinsip *bay' al-sarf* disebabkan kontrak dilakukan pada hari ini sedangkan penyerahan dilakukan pada masa hadapan. Sedangkan syarat asas pertukaran mata wang adalah serah terima dilakukan secara terus (al-Fayyumi 2008).

Berdasarkan temu bual dengan pihak perbendaharaan bank-bank tempatan di Malaysia, kesemua institusi kewangan Islam di Malaysia telah mengguna pakai produk lindung nilai berasaskan janji mengikat sebelah pihak (*wa'd mulzimmin taraf wahid*) bagi mengelak terjadinya riba dalam kontrak *FX forward*. Meskipun penggunaan *wa'd* berpotensi untuk dibangunkan bagi memenuhi keperluan lindung nilai, namun penggunaan *wa'd mulzim* sebelah pihak menimbulkan isu ketidakadilan. Ini kerana

wa'd hanya mengikat pihak pelanggan yang kebiasaannya merupakan pemberi janji. Justeru, *wa'd mulzim* sebelah pihak menjadikan hak pihak bank sahaja terpelihara (Shamsiah & Rusnah 2010).

Temu bual dengan beberapa pakar syariah seperti Abdul Halim, Aznan dan Engku Rabiah Adawiah (2011) mendedahkan bahawa penerimaan terhadap konsep *wa'd* adalah kurang menyeluruh kerana ia tidak mampu menawarkan lindung nilai sempurna (*perfect hedge*). Malah, temu bual dengan pihak perbendaharaan bank juga telah menunjukkan bahawa penggunaan *wa'd mulzim* sebelah pihak ini tidak memadai untuk memenuhi keperluan industri kewangan Islam dalam mengurus risiko. Mereka memerlukan alternatif lain yang mampu memenuhi kehendak pasaran di samping bersaing dengan kehendak pasaran global.

Ekoran kelemahan dalam prinsip *wa'd*, maka penggunaan *Wa'dan* dilihat mempunyai ruang dan potensi untuk menampung kekurangan ini. Potensi *Wa'dan* perlu diteroka dengan mendalam kerana penggunaannya lebih bersifat menyeluruh apabila kedua-dua pihak terikat dengan *wa'd* yang dibuat. Namun, penggunaan *Wa'dan* yang mengikat menimbulkan isu syariah kerana ia dilihat seperti menyamai *muwa'adah*. Berdasarkan Resolusi Syariah Dalam Kewangan Islam, pertukaran mata wang asing secara janji mengikat kedua-dua belah pihak (*muwa'adah mulzimah*) adalah tidak dibenarkan kerana menyerupai akad jual beli (Bank Negara Malaysia 2010). Sekiranya *Wa'dan* dianggap menyamai *muwa'adah*, maka pengaplikasiannya dalam kontrak hadapan mata wang asing menimbulkan isu riba kerana majoriti fuqaha berpandangan bahawa *muwa'adah mulzimah* adalah menyamai akad jual beli apabila ia mengikat kedua-dua pihak.

Persoalannya, sejauh manakah *Wa'dan* berbeza dengan *muwa'adah* dan akad? Sejauh manakah *Wa'dan* berpotensi distrukturkan dalam produk *Islamic FX forward* bagi membentuk produk lindung nilai Islam yang inovatif? Berdasarkan persoalan ini, objektif kajian ialah menganalisis perbezaan antara *Wa'dan* dengan *muwa'adah* dan akad. Selain itu, kajian ini juga bertujuan untuk mengkaji potensi pemakaian *Wa'dan* sebagai asas dalam menstrukturkan produk lindung nilai Islam seperti *Islamic FX forward*. Selagi mana masih tidak terdapat sebarang resolusi atau fatwa terhadap penggunaan *Wa'dan* dalam kontrak *Islamic FX forward*, maka prinsip *Wa'dan* boleh diteroka kerana ia merupakan isu muamalah yang turut berkait rapat dengan persoalan *ijtihadiah* (temu bual dengan Dr Shamsiah 2011).

Kajian ini penting kerana hasil dapatan dapat memberi sumbangan ilmu kepada mereka yang mengkaji tentang lindung nilai Islam yang lebih bersifat kontemporari. Kajian ini juga dapat menyumbang dari aspek menambah literatur tentang lindung nilai Islam yang telah sedia ada. Justeru, ia bermanfaat kepada pelajar-pelajar kewangan Islam membuat rujukan dan menjadikannya sebagai asas dalam melakukan kajian akan datang, terutama mendalam kajian yang berkaitan pengurusan risiko yang berlandaskan Islam yang diperlukan transaksi kewangan semasa.

TINJAUAN LITERATUR (*LITERATURE REVIEW*)

Sarjana Islam seperti Kamali (2002), Obiyathulla (2004), al-Suwailem (2006), al-Amine (2008), Engku Rabiah (2010) dan Kunhibava (2008) bersetuju bahawa kewangan Islam amat memerlukan satu kaedah lindung nilai yang sesuai bagi mengelak kerugian yang tidak diingini. Namun, alternatif yang ada dalam memenuhi keperluan lindung nilai secara Islam adalah amat terbatas (Obiyathulla 2004). Disebabkan kewangan Islam mempunyai kaedah lindung nilai yang kurang berbanding konvensional, (Engku Rabiah Adawiah 2010; Syed Alwi 2008) maka kaedah yang benar-benar sesuai untuk diguna pakai dalam lindung nilai perlu diteroka.

Al-Suwailem (2006) telah membincangkan tiga strategi untuk lindung nilai, iaitu lindung nilai ekonomi, lindung nilai kerjasama dan lindung nilai kontrak. Selain itu, al-Suwailem (2006) juga mencadangkan kaedah *mutual hedging* iaitu lindung nilai yang tidak bermotifkan keuntungan serta mampu mengatasi masalah spekulasi dan peningkatan risiko sistemik. Selain itu, beberapa strategi untuk melindungi nilai dalam kewangan Islam seperti *mudarabah*, *musharakah*, *murabahah*, *bay' al-ajil* dan *salam* juga turut dibincangkan. Namun, perbincangan yang dilakukan masih tidak begitu mendalam dan memerlukan kajian lanjut. Kajian beliau juga tidak menyentuh prinsip *wa'd* yang merupakan salah satu prinsip terpenting dalam kontrak lindung nilai kerana *wa'd* adalah paling popular dan digemari oleh peserta pasaran pada masa kini.

Perbincangan tentang konsep *wa'd*, *Wa'dan* dan *muwa'adah* telah dilakukan oleh Aznan (2008). Menurut Aznan (2008), *wa'd* merupakan suatu janji secara unilateral yang diberikan oleh satu pihak kepada suatu pihak yang lain untuk melakukan sesuatu perkara, seperti janji untuk membeli dan janji untuk menjual. Manakala *Wa'dan* ialah dua janji yang diberikan secara unilateral oleh satu pihak kepada pihak yang lain, dan dua janji ini tidak saling berkaitan. *Muwa'adah* pula merupakan dua janji secara timbal balik oleh dua pihak. Kajian Aznan (2008) lebih menumpukan kepada konsep *wa'd* dan *muwa'adah* sahaja tanpa membincangkan secara terperinci konsep *Wa'dan* dan perbezaannya dengan *muwa'adah*.

Manakala Shamsiah dan Rusnah (2010) telah membincangkan tentang konsep *Wa'dan* dan penggunaannya dalam transaksi hadapan tukaran wang asing. Shamsiah & Rusnah (2010) hanya membincangkan satu aspek perbezaan antara *Wa'dan* dan akad, iaitu aspek lafaz *ijab* dan *qabul*. Beliau berpandangan bahawa adalah sesuatu yang mustahil untuk mengatakan bahawa akad jual-beli yang dibuat dengan lafaz yang menunjukkan 'akan' melakukan perbuatan pada masa akan datang telah membentuk sebuah akad. Sebaliknya, sekiranya lafaz itu menunjukkan perlu dilaksanakan pada masa tersebut, maka ia bukanlah *Wa'dan* kerana lafaz *Wa'dan* mesti menunjukkan akan berlaku sesuatu perkara pada masa hadapan. Jadi, lafaz yang menunjukkan perkara yang lepas bukan merupakan *Wa'dan*. Meskipun Shamsiah dan Rusnah (2010) telah membincangkan mengenai aspek lafaz *ijab* dan *qabul*,

namun beliau mencadangkan agar pengkaji seterusnya meneroka aspek lain yang membezakan *Wa'dan* dan akad jual beli. Ini kerana kajian tentang perbezaan *Wa'dan* dan akad jual beli adalah sangat penting bagi mengelak timbulnya isu riba dalam kontrak *sarf*.

Selain itu, terdapat juga kajian terhadap *wa'd mulzim* yang dianalisis berdasarkan pandangan syariah dan perundangan dilakukan oleh Marjan et al. (2011). Kajian tersebut turut membincangkan konsep *Wa'dan* dan penggunaan *Wa'dan* dalam sukuk, iaitu dalam *purchase undertaking* dan *sale undertaking*. Prinsip *wa'd*, *Wa'dan* dan *muwa'adah* turut dianalisis berdasarkan perundangan seperti Akta Kontrak 1950 dan doktrin *promissory estoppels*. Menurut Kamus Undang-Undang Bahasa Inggeris-Bahasa Melayu (1995), *promissory estoppel* bermaksud syarat keterangan atau undang-undang yang mencegah seseorang daripada menafikan kebenaran sesuatu kenyataan yang telah dibuat atau menafikan fakta yang telah wujud. Namun, perbincangan tersebut tidak begitu mendalam dan masih memerlukan penerokaan terutama dari aspek perbezaan antara *Wa'dan* dan *muwa'adah* serta perbezaan antara *Wa'dan* dengan akad dari aspek syariah.

Berdasarkan kesemua kajian lepas, didapati bahawa masih belum ada kajian yang membincangkan secara mendalam mengenai perbezaan antara *Wa'dan* yang mengikat kedua-dua belah pihak dengan *muwa'adah mulzimah* serta perbezaan antara *Wa'dan* dan akad jual beli. Justeru, kajian ini akan mengkaji perbezaan antara *Wa'dan* dan *muwa'adah* memandangkan ia merupakan asas bagi kajian seterusnya, iaitu inovasi pemakaian *Wa'dan* dalam *Islamic FX forward* untuk tujuan lindung nilai. Kajian terperinci terhadap potensi pemakaian *Wa'dan* amat diperlukan oleh industri kewangan bagi membolehkan produk lindung nilai Islam distrukturkan seperti manayang digariskan syariah.

Oleh itu, didapati bahawa belum ada satu kajian yang menyeluruh mengenai mekanisme lindung nilai berasaskan Islam yang sesuai untuk diaplikasikan dalam konteks pasaran semasa. Sehubungan dengan itu, diharapkan dapatan kajian ini dapat merintis kajian lain di masa akan datang dari aspek inovasi produk lindung nilai Islam yang bukan sahaja lebih canggih dan inovatif, malah berlandaskan kehendak syarak.

METODOLOGI KAJIAN

Pendekatan penyelidikan bagi kajian ini berupa kajian kualitatif dengan mengambil pendekatan kajian kes. Kajian kualitatif dipilih kerana ia tidak melibatkan penyelidikan yang bersifat uji kaji data numerik dan statistik. Kaedah temu bual ini melibatkan dua kumpulan yang penting, iaitu pihak penasihat syariah dan pengamal industri. Untuk mendapat gambaran yang lebih terperinci mengenai aplikasi semasa secara lebih praktikal, temu bual dijalankan dengan pemain pasaran, iaitu pihak perbendaharaan perbankan Islam yang terlibat dalam aktiviti lindung nilai.

Memandangkan aplikasi lindung nilai yang diamalkan dalam institusi kewangan Islam di Malaysia hampir sama, maka temu bual dijalankan berdasarkan kategori bank, iaitu bank Islam tempatan, bank tempatan, bank milikan Islam asing dan bank milikan asing. Antara pemain pasaran yang ditemu bual ialah pihak perbendaharaan dan pegawai syariah bank-bank tempatan. Maklumat hasil daripada temu bual dengan mereka amat penting untuk kajian terhadap aplikasi lindung nilai dalam pasaran semasa.

Pengkaji menggunakan kaedah temu bual dalam usaha mengumpul data di peringkat kajian lapangan. Kaedah temu bual merupakan salah satu sumber penting bagi mendapatkan maklumat kerana maklumat boleh diperolehi secara langsung daripada subjek kajian. Pengkaji memilih kaedah temu bual rasmi yang mana soalan temu bual adalah separa struktur. Justeru, melalui kaedah ini, maklumat lain yang penting selain daripada apa yang ditetapkan juga akan diperolehi. Kesemua peserta kajian ini dipilih melalui kaedah *purposive sampling*. Peserta kajian bukan dipilih secara rawak untuk mencapai matlamat tertentu. Sebaliknya, pengkaji telah melalui prosedur temu bual yang betul dalam proses memilih sampel. Dengan kata lain, peserta kajian yang dipilih telah ditentukan setelah melakukan penelitian terhadap latar belakang mereka yang sememangnya mempunyai pengetahuan dan kepakaran yang diperlukan.

Kaedah penganalisan data bagi kajian ini ialah pendekatan deskriptif dan komparatif. Pendekatan deskriptif dipilih kerana pendekatan ini sesuai dengan tujuan kajian iaitu untuk menilai prinsip *wa'd* yang diamalkan dalam salah satu instrumen lindung nilai, iaitu kontrak *Islamic FX forward*. Selain itu, pendekatan komparatif digunakan bagi membuat perbandingan terhadap data-data yang dikumpulkan. Dalam kajian ini, pengkaji membuat perbandingan antara *Wa'dan* dan *muwa'adah*. Seterusnya, kajian perbandingan turut dilakukan antara *Wa'dan* dan akad. Perbandingan yang dilakukan tersebut sangat penting kerana ia merupakan titik tolak dalam meneroka potensi pemakaian *Wa'dan* dalam kontrak *Islamic FX forward* yang merupakan inovasi bagi produk lindung nilai Islam di Malaysia.

HASIL KAJIAN

Perbincangan hasil kajian akan dibahagikan kepada tiga bahagian, iaitu; (a) pemakaian prinsip *wa'd* dalam lindung nilai dengan memfokuskan kepada kontrak *Islamic FX forward*, yang mana mana kelemahan pemakaian prinsip *wa'd* turut dibincangkan dalam bahagian ini; (b) Konsep *Wa'dan* dan perbezaannya dengan *muwa'adah* dan juga akad; (c) inovasi pemakaian prinsip *Wa'dan* dalam kontrak *Islamic FX forward*.

PEMAKAIAN PRINSIP *Wa'd* DALAM ISLAMIC FX FORWARD

Alternatif kepada kontrak hadapan mata wang asing konvensional yang terkenal pada masa kini ialah kontrak hadapan mata wang asing Islam yang mengadaptasikan prinsip *wa'd*. Dalam kontrak hadapan mata wang asing, hanya penggunaan *wa'd mulzim* sebelah pihak sahaja dibenarkan. Kebanyakan perbankan Islam di Malaysia mengguna pakai nama yang sama, iaitu *Islamic FX forward*, namun terdapat beberapa bank mengguna pakai nama yang berlainan, tetapi hakikatnya transaksinya adalah sama sahaja. Sebagai contoh, KFH memakai nama *Promissory Foreign Exchange Contract*. Ini bermakna, dalam realiti pasaran semasa, hanya pelanggan korporat (kebiasannya merupakan pengeksport/ pengimport barangan) akan memberikan *wa'd* kepada bank untuk membeli (menjual) mata wang asing daripada (kepada) bank dengan kadar yang ditetapkan pada tarikh yang ditentukan pada masa akan datang.

Penggunaan *wa'd* dalam kontrak tukaran wang asing adalah selaras dengan prinsip-prinsip muamalat Islam kerana ia tidak melibatkan unsur riba. Unsur riba boleh dihapuskan dengan penggunaan *wa'd* terlebih dahulu, kemudian kontrak sebenar akan berlaku ketika pertukaran mata wang dilakukan secara lani (Temu bual: Encik Zulkifli 5 Januari 2011). Ini bermakna, prinsip *wa'd mulzim* merupakan suatu penyelesaian kepada urusan niaga mata wang asing yang tidak dihalalkan. Keperluan kepada prinsip *wa'd* adalah rentetan daripada penggunaan kontrak hadapan mata wang yang tidak memenuhi prinsip *al-sarf*. Justeru, pengimport atau pengeksport boleh memasuki kontrak hadapan tukaran wang asing berasaskan *wa'd* terlebih dahulu dan kemudian menukar mata wang tersebut pada tarikh yang dipersetujui bersama. Penggunaan *wa'd mulzim* menjadikan pelanggan bertanggungjawab sama ada untuk menunaikan janjinya atau membayar ganti rugi sekiranya bank menanggung kerugian akibat daripada kegagalan pihak pelanggan untuk melaksanakan janji.

Meskipun pemakaian *wa'd* dalam kontrak hadapan mata wang asing Islam sudah tidak menjadi isu kerana *al-taqabud* telah berlaku dan ia telah memenuhi syarat *bay' al-sarf*, namun pemakaian *wa'd* dalam kontrak hadapan tukaran wang asing mempunyai beberapa kelemahan. Antaranya ialah *wa'd* hanya memberi perlindungan kepada sebelah pihak, tidak kepada kedua-dua pihak. Kebiasannya, hanya pihak bank yang merupakan penerima janji akan mendapat perlindungan. Sedangkan pihak pemberi janji (kebiasannya pelanggan) tidak dilindungi daripada risiko kemungkiran dalam meneruskan kontrak (Muhammad Faizie, temu bual 2011).

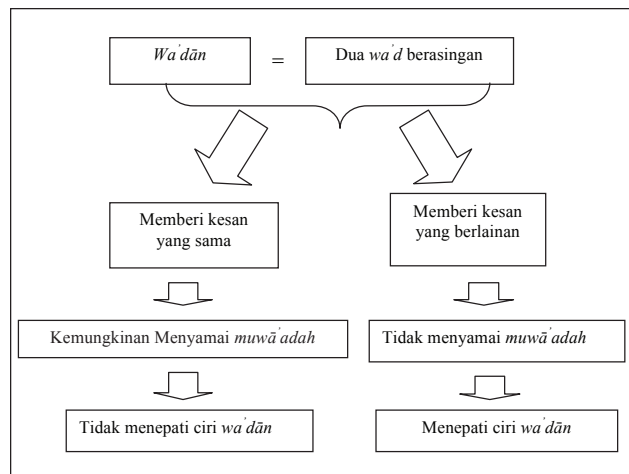
Selain itu, *wa'd* tidak mampu memberikan lindung nilai sempurna (*perfect hedge*). Isu yang timbul dalam pelaksanaan *wa'd mulzim* sebelah pihak ini ialah kegagalan instrumen ini untuk melindungi pelanggan korporat apabila berlaku kejatuhan dalam kadar pertukaran berbanding kadar yang dipersetujui dalam *wa'd*. Disebabkan pemakaian *wa'd* tidak memberi keadilan kepada kedua-

dua belah pihak, maka penerimaan terhadap pemakaian *wa'd* tidak menyeluruh. Bagi pihak industri, pemakaian *wa'd* dalam produk lindung nilai adalah tidak memadai (temu bual dengan pihak perbendaharaan bank 2011). Oleh yang demikian, prinsip *Wa'dan* perlu diteroka bagi melihat potensinya untuk distrukturkan dalam produk lindung nilai Islam.

KONSEP *WA'DAN* DAN PERBEZAANNYA DENGAN *MUWA'ADAH*

Definisi *Wa'dan* tidak ditemui dalam kitab fiqh klasik kerana ia hanya merujuk kepada dua *wa'd*. Justeru, definisi *Wa'dan* dapat difahami melalui pemahaman terhadap perkataan *wa'd* sahaja. *Wa'dan* merujuk kepada dua *wa'd* yang berasingan yang dibuat oleh dua pihak. Ia merupakan dua janji unilateral yang tidak berkaitan yang diberikan oleh kedua-dua pihak antara satu sama lain (Aznan 2008; Shamsiah & Rusnah 2010). Dua janji ini bergantung pada dua keadaan yang berbeza dan memberi kesan yang berbeza.

Rajah 1 berikut menunjukkan ciri-ciri *Wa'dan*. Ciri-ciri *Wa'dan* ini penting untuk dikenal pasti dengan teliti bagi mengelak dari timbulnya isu *Wa'dan* menyamai *muwa'adah*. Ini kerana *muwa'adah* tidak dibenarkan untuk diguna pakai dalam kontrak hadapan tukaran wang asing apabila ia mengikat kedua-dua belah pihak.

RAJAH 1. Ciri-ciri *Wa'dan*

Berdasarkan Rajah 1, hanya dua *wa'd* yang diberikan dan meninggalkan kesan yang berlainan menepati ciri-ciri *Wa'dan* kerana ia tidak menyamai *muwa'adah*. Sehingga kini, hanya penggunaan *Wa'danmulzim* dalam tukaran wang asing masih belum mendapat kelulusan daripada fuqaha kerana dikhuatiri ia akan menyerupai *muwa'adah* dan akad yang menjadikan berlakunya riba (Engku Rabiah Adawiah 2011). Namun begitu, perbincangan tentang *Wa'dan* adalah berkaitan muamalat, dan ia tidak merangkumi bidang ibadat yang mana asal dalam perkara berkaitan ibadat adalah haram sehingga terdapat

dalil yang menyuruhnya. Sedangkan bidang muamalat adalah sebaliknya, selagi mana tidak terdapat dalil yang mengharamkannya, maka ia pada asalnya diharuskan dan masih mempunyai ruang untuk diteroka.

Seperti mana yang telah dinyatakan sebelum ini, *Wa'dan* dan *muwa'adah* adalah berdasarkan kepada perkataan *wa'd* yang merupakan prinsip pelengkap dalam menstrukturkan produk kewangan Islam. Walau bagaimanapun, kedua-dua prinsip *Wa'dan* atau *muwa'adah* tidak menyamai antara satu sama lain kerana ia mempunyai ciri-ciri yang tersendiri seperti mana yang dirumuskan dalam jadual 1. Dengan kata lain, meskipun *Wa'dan* dan *muwa'adah* dilihat hampir sama kerana kedua-duanya melibatkan dua janji, namun *Wa'dan* adalah berbeza dengan *muwa'adah*. Perbincangan tentang perbezaan *Wa'dan* dan *muwa'adah* amat penting agar *Wa'dan* yang diguna pakai tidak menyamai *muwa'adah* yang dilarang oleh AAOIFI (2010) dan Bank Negara Malaysia (2010). Ini kerana larangan pemakaian *Wa'dan* hanyalah berpunca dari ciri-cirinya yang melibatkan dua janji serta menjadikannya menyamai *muwa'adahmulzimah* dan akad jual beli apabila *Wa'dan* juga bersifat mengikat. Justeru, perbincangan dalam bahagian ini penting agar tidak timbul lagi persoalan adakah *Wa'dan* itu *muwa'adah* kerana kedua-dua prinsip ini adalah berbeza.

Muwa'adah berbeza dengan *Wa'dan* kerana *muwa'adah* bersifat timbal balik di antara dua pihak dan saling berkaitan antara satu sama lain (Aznan 2010; Shamsiah 2010). Bahkan *muwa'adah* yang mengikat ke atas kedua-dua pihak ini dikira sebagai akad kerana sifatnya sangat mirip dengan sebuah akad. Sedangkan *Wa'dan* tidak bersifat timbal balik kerana ia merupakan dua *wa'd* sehalu (*two unilateral wa'd*) yang berasingan yang dilakukan oleh dua individu yang berbeza. *Wa'dan* tidak mempunyai kaitan dan tidak bergantung antara satu sama lain.

Dalam *muwa'adah*, wujud persepakatan antara dua pihak untuk melakukan sesuatu terhadap subjek akad yang sama. Sedangkan subjek akad dalam *Wa'dan* adalah berlainan dan tiada persepakatan berlaku antara kedua-dua belah pihak. *Muwa'adah* juga berbeza dengan *Wa'dan* dari segi syarat kepada pemberian janji untuk menjual atau membeli (Aznan 2010). Dalam situasi *Wa'dan*, syarat yang diletakkan untuk keduanya adalah berbeza, manakala dalam *muwa'adah*, syarat yang diletakkan adalah sama.

Selain itu, *Wa'dan* juga berbeza dengan *muwa'adah* dari aspek tarikh dan masa penghantaran barangan atau pembayaran dilakukan. Sebagai contoh, dalam *Wa'dan*, pihak A melakukan *wa'd* untuk menjual barang Y pada 10 Jun 2012. Manakala pihak B melakukan *wa'd* untuk menjual barang Z pada bila-bila masa sahaja. Ini berbeza dengan *muwa'adah* yang melibatkan tarikh dan masa pembayaran yang sama. Jadi, dalam *muwa'adah*, kesannya akan sama ia melibatkan dua janji yang sama. Sedangkan dalam *Wa'dan*, hanya salah satu *wa'd* sahaja terlaksana.

JADUAL 1. Rumusan Perbezaan *Wa'd*, *Wa'dan* Dan *Muwa'adah*

Pihak terlibat	Objek perjanjian	Tarikh	Harga	Syarat	Janji terlaksana	Prinsip
A sahaja (sebelah pihak)	X	T	P	Hanya 1 (sekiranya ada)	1 janji	<i>wa'd</i>
B sahaja (sebelah pihak)	X	T	P	Hanya 1 (sekiranya ada)	1 janji	<i>wa'd</i>
A	X	T	P1	2 syarat berbeza	1 janji	<i>Wa'dan</i>
B	X	T	P2			
A	X	T1	P	2 syarat berbeza	1 janji	<i>Wa'dan</i>
B	X	T2	P			
A	X	T	P	2 syarat berbeza	1 janji	<i>Wa'dan</i>
B	Y	T	P			
A	X	T	P	2 syarat sama	2 janji	<i>muwa'adah</i>
B	X	T	P			

Sumber: Kompilasi penulis (2011)

Jadual 1 menunjukkan bahawa ciri-ciri *Wa'dan* berbeza dengan *wa'd* dan *muwa'adah*. Berdasarkan jadual tersebut, *wa'd* hanya melibatkan sebelah pihak, iaitu pihak A sahaja atau pihak B sahaja yang memberi janji. Sedangkan *Wa'dan* melibatkan dua *wa'd* sehalu yang mengikat kedua-dua belah pihak, contohnya pihak A dan B. Walau bagaimanapun, dalam *Wa'dan*, salah satu objek yang dijanjikan mestilah berbeza. Sebagai contoh, dalam *Wa'dan*, sama ada objek yang dijanjikan adalah berbeza atau tarikh penyerahan barangan mestilah berlainan. *Wa'dan* juga berlaku sekiranya harga yang dijanjikan adalah berlainan. Ini berbeza dengan *muwa'adah* kerana *muwa'adah* melibatkan perjanjian oleh dua pihak terhadap perkara yang sama, termasuklah harga, objek dan harga.

Meskipun *Wa'dan* berbeza dengan *wa'd* dari aspek bilangan pihak yang memberi janji, namun kedua-dua prinsip tersebut adalah sama dari aspek kesan daripada janji tersebut. Dalam *Wa'dan*, kedua-dua pihak memberikan janji yang melibatkan dua syarat/keadaan yang berbeza.

Justeru, *Wa'dan* menyamai *wa'd* kerana hanya sebelah pihak sahaja yang akan melaksanakan janji (Marjan et al. 2011). Meskipun *Wa'dan* melibatkan dua janji, namun hanya salah satu pihak yang akan melaksanakan *Wa'dan* tersebut memandangkan syarat yang diletakkan adalah berbeza.

Justeru, dapatlah disimpulkan bahawa *Wa'dan* berbeza dengan *muwa'adah* dari aspek seperti obligasi, subjek akad, syarat, harga, dan tarikh. Ini kerana dalam *muwa'adah* obligasi, subjek akad, syarat, harga, dan tarikh adalah sama, malahan *muwa'adah* turut menghasilkan kesan perundangan dan juga kesan ekonomi yang sama. Jadual 2 berikut merupakan jadual perbezaan antara *Wa'dan* dan *muwa'adah*.

Memandangkan Resolusi Syariah Dalam Kewangan Islam 2010 telah memutuskan bahawa pertukaran mata wang asing secara *muwa'adah mulzimah* dalam kontrak tukaran wang asing adalah tidak dibenarkan kerana ia menyerupai akad jual beli, maka *muwa'adah* tidak boleh diaplikasikan

JADUAL 2. Perbezaan Antara *Wa'dan* Dan *Muwa'adah*

<i>Wa'dan</i>	<i>Muwa'adah</i>
1. dua <i>wa'd</i> yang berasingan	1. dua janji yang bersifat timbal balik
2. dua <i>wa'd</i> diberikan oleh dua pihak	2. melibatkan perjanjian antara dua pihak
3. tidak berkaitan antara satu sama lain	2. saling berkaitan antara satu sama lain
4. harga yang dijanjikan adalah berlainan	3. harga yang dijanjikan adalah sama
5. subjek akad yang berlainan	3. subjek akad yang sama
4. syarat dalam <i>Wa'dan</i> adalah berlainan	4. syarat dalam <i>muwa'adah</i> adalah sama
5. kesan berlainan akan terhasil	5. kesan yang sama akan terhasil
6. janji untuk melakukan sesuatu pada tarikh atau tempoh yang sama	6. janji untuk melakukan sesuatu pada tarikh atau tempoh yang sama
7. kedua-dua pihak sama ada berjanji untuk menjual atau kedua-dua pihak berjanji untuk membeli	7. satu pihak berjanji untuk menjual manakala satu pihak lagi berjanji untuk membeli

Sumber: Kompilasi penulis (2011)

dalam kontrak hadapan mata wang. Ini kerana *riba al-nasi'ah* akan berlaku apabila pertukaran mata wang tidak dilakukan secara lani meskipun *muwa'adah* diadaptasikan kerana *muwa'adah* menyerupai akad jual beli. Justeru, ia perlu memenuhi syarat-syarat yang telah ditetapkan untuk jual beli mata wang.

Berdasarkan Jadual 2, *Wa'dan* adalah tidak menyamai *muwa'adah*. Justeru, *Wa'dan* sudah semestinya berbeza dengan akad jual beli. Jadual 3 menggambarkan aspek-aspek yang membezakan antara prinsip *Wa'dan* dengan akad jual beli.

JADUAL 3. Aspek Perbezaan antara *Wa'dan* dan Akad Jual Beli

Aspek perbezaan	<i>Wa'dan</i>	Akad Jual Beli
Definisi	Dua janji yang dilakukan secara unilateral-komitmen untuk melakukan sesuatu perkara pada masa akan datang	Persetujuan/ ikatan yang diakui syarak antara dua kehendak untuk melahirkan kesan undang-undang
Lafaz <i>ijab</i> dan <i>qabul</i>	Terikat pada masa hadapan dan berbentuk <i>fi'l mudar'</i> serta menggunakan lafaz "akan membeli" dan juga lafaz "akan menjual".	Lafaz dalam <i>ijab</i> dan <i>qabul</i> mestilah bersifat putus, iaitu lafaz yang tidak bersifat akan datang
Rukun dan syarat	Tidak memerlukan kepada sebarang rukun dan syarat yang khas sebagaimana akad	Sekiranya rukun dan syarat tidak dipenuhi, maka akad menjadi tidak sah.
Keterikatan	Pada asasnya tidak berbentuk mengikat tetapi terdapat perselisihan fuqaha sekiranya ia dalam bentuk yang mengikat. Ia dibincangkan oleh fuqaha dalam banyak permasalahan seperti <i>muwa'adah</i> dalam <i>sarf</i> , jual beli makanan sebelum berlaku serah terima, <i>muwa'adah</i> dalam jual beli sesuatu yang tiada pada pegangan penjual dan lain-lain. Ia hanya mengikat dari sudut agama. Keterikatan dari sudut perundangan atas dasar <i>masalahah</i>	Akad mengikat kedua-dua belah pihak yang berakad. Mereka yang berakad mesti menunaikan tuntutan akad itu.
Perlaksanaan kontrak	Kontrak belum terlaksana, hanya sekadar persefahaman atau perjanjian yang mengikat. Kontrak yang sebenar akan berlaku kemudiannya pada tarikh yang telah dipersetujui dengan <i>ijab</i> dan <i>qabul</i> yang mesti berlaku.	Kontrak yang sebenar telah berlaku pada waktu akad dilakukan dengan lafaz <i>ijab</i> dan <i>qabul</i> .
Perpindahan pemilikan	Tidak berlaku sebarang penyerahan barangan kerana kontrak belum terlaksana. Ia akan terlaksana pada tarikh yang dipersetujui berdasarkan <i>ijab</i> dan <i>qabul</i> .	Mesti berlaku penyerahan barangan sewaktu akad dilakukan.
Implikasi	Tanggungjawab tidak mengikat secara terus pada masa itu. Jadi, implikasinya berlaku pada masa akan datang, tidak pada masa dilakukan <i>Wa'dan</i>	Akad akan disusuli oleh kesan atau implikasi hukum pada subjek akad sebaik sahaja ia dibentuk. Hukum akad yang sah ialah sabit kesannya serta-merta.
Liabiliti	Tidak menjadi liabiliti kepada pembeli untuk membayar harga (<i>daynan fi al-zimmah</i>). Tiada sebarang hutang yang terbentuk, kerana kontrak belum berlaku. Hal ini kerana barang jualan tidak berpindah pemilikannya kepada pembeli dan harga barangan tidak dianggap sebagai hutang.	Menjadi liabiliti kepada pembeli untuk membayar harga sekiranya harga masih belum dibayar. Sekiranya pembeli masih belum membayar harga, maka hukum-hakam berkenaan dengan hutang terlaksana terhadap hutang tersebut.

Sumber: Kompilasi penulis (2011)

Berdasarkan jadual di atas, menunjukkan bahawa *Wa'dan* adalah berbeza dengan akad dan tidak boleh disamakan dengan akad jual beli. Justeru, prinsip *Wa'dan* boleh diteroka dengan lebih lanjut bagi membolehkannya distrukturkan dalam kontrak hadapan mata wang asing dan seterusnya dapat membangunkan produk lindung nilai yang lebih inovatif dan sofistikated.

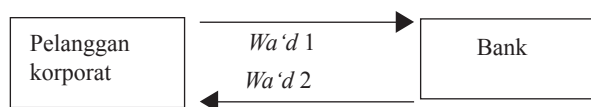
PROSPEK PEMAKAIAN PRINSIP *WA'DAN* DALAM KONTRAK ISLAMIC FX FORWARD

Hasil kajian perbandingan antara *Wa'dan* dan *muwa'adah* menunjukkan *Wa'dan* berbeza dengan *muwa'adah* yang dilarang penggunaannya dalam kontrak hadapan tukaran wang asing. Prinsip *Wa'dan* masih mempunyai ruang untuk diteroka kerana belum ada pandangan ulama yang memutuskan tentang ketidakharusan penggunaan *Wa'dan*. Selagi mana masih tidak terdapat sebarang resolusi atau fatwa terhadap penggunaan *Wa'dan* dalam kontrak hadapan mata wang asing, maka prinsip *Wa'dan* boleh diteroka kerana ia merupakan isu muamalah yang turut berkait rapat dengan persoalan *ijtihadiyyah* (Temu bual dengan Dr Shamsiah 2011).

Justeru, bahagian ini akan meneroka potensi pemakaian *Wa'dan* dalam kontrak *Islamic FX forward*. Pemakaian prinsip *Wa'dan* amat diperlukan kerana perlindungan kepada kedua-dua pihak yang berkontrak amat penting bagi menjamin matlamat syariah terpelihara. Dalam konteks lindung nilai, bukan sahaja matlamat penjagaan harta diutamakan, malah penjagaan hak kedua-dua pihak juga perlu dititikberatkan.

Cadangan 1:

Kontrak *Islamic FX forward* yang distrukturkan berasaskan *Wa'dan* mestilah dibuat dalam bentuk janji terlebih dahulu, kemudian kontrak sebenar hanya berlaku pada tarikh penyerahan mata wang dilaksanakan oleh kedua-dua pihak.

Butiran *wa'd 1*: Pelanggan korporat memberi *wa'd* kepada bank untuk menjual AS\$2.0 juta untuk RM pada kadar pertukaran AS\$/RM3.30 (iaitu RM6.6 juta) dalam masa satu tahun sekiranya kadar pertukaran AS\$/RM adalah lebih tinggi daripada 3.30. Namun, satu klausa tambahan tentang syarat pelaksanaan *wa'd* telah dimasukkan bagi menyatakan bahawa pelanggan korporat akan menjual AS\$ untuk RM jika kadar pertukaran adalah lebih tinggi daripada kadar yang telah ditetapkan.

Butiran *wa'd 2*: Bank memberi *wa'd* kepada pelanggan korporat untuk menjual RM untuk AS\$2.0 juta pada kadar pertukaran AS\$/RM3.30 (iaitu 6.6 juta) dalam masa satu

tahun sekiranya kadar pertukaran AS\$/RM adalah lebih rendah daripada 3.30. Namun, satu klausa tambahan tentang syarat pelaksanaan *wa'd* dimasukkan bagi menyatakan bahawa bank akan menjual RM untuk AS\$ jika kadar pertukaran adalah di bawah atau bersamaan dengan kadar yang telah ditetapkan.

Pada tarikh matang, iaitu pada 1 Mei 2012, ada tiga kemungkinan, iaitu:

Kemungkinan 1: Jika kadar pertukaran AS\$/RM adalah lebih tinggi daripada 3.30 (katakan 3.40):

Bank akan melaksanakan haknya (berdasarkan *wa'd 1*) untuk menjual mata wang USD bagi RM pada kadar 3.30 seperti yang telah dipersetujui dalam *wa'd* kerana bank akan mendapat lebih ASD berbanding dengan jualan di pasaran terbuka.

Kemungkinan 2: Jika kadar pertukaran AS\$/RM adalah lebih rendah daripada 3.30 (katakan 3.20):

Pelanggan korporat akan melaksanakan haknya berdasarkan *wa'd 2* untuk menjual mata wang AS\$ bagi RM pada kadar 3.30 seperti yang telah dipersetujui dalam *wa'd* kerana pelanggan korporat akan dapat lebih banyak RM berbanding dengan jualan di pasaran terbuka pada kadar 3.20.

Kemungkinan 3: Jika kadar pertukaran AS\$/RM adalah bersamaan 3.30:

Pelanggan korporat sama ada akan melaksanakan haknya (berdasarkan *wa'd 2*) atau boleh menjual mata wang AS\$ di pasaran terbuka kerana kadar pertukaran semasa adalah sama seperti di dalam *wa'd*.

Pada tempoh matang:

Justeru, pada 1 Mei 2012, pelanggan korporat akan membayar sebanyak AS\$2.0 juta dan bank akan membayar sebanyak RM6.6 juta secara *bay'al-sarf*.

Struktur yang dinyatakan dalam cadangan 1 tidak menimbulkan isu syariah kerana:

1. Kedua-dua pihak memberikan *wa'd* untuk menjual Pada tarikh *wa'd* dilakukan, tidak sepatutnya dikatakan kontrak telah berlaku. Meskipun *Wa'dan* tersebut mengikat kedua-dua belah pihak, namun *Wa'dan* bukan merupakan akad kerana kedua-dua pihak yang terlibat, iaitu pihak pelanggan korporat dan pihak bank memberikan *wa'd* untuk membeli. Justeru pemakaian *Wa'dan* dalam konteks ini tidak menyamai akad jual beli. Ini kerana akad jual beli memerlukan tindakan

yang berlawanan, iaitu salah satu pihak menjual dan pihak satu lagi membeli.

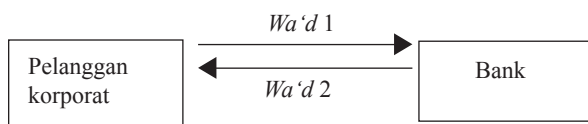
2. Subjek akad yang berbeza:
Penggunaan *wa'd* yang berasingan, iaitu satu pihak melakukan *wa'd* untuk menjual AS\$ manakala satu pihak lagi melakukan *wa'd* untuk menjual RM digambarkan dalam ilustrasi di atas tidak menimbulkan isu *Wa'dan* yang menyerupai akad kerana dua *Wa'dan* tersebut adalah berasingan dan tidak melibatkan perjanjian yang timbal balik.
3. *Trigger event*:
Syarat dalam *Wa'dan* adalah berbeza memandangkan pihak pelanggan melakukan *wa'd* untuk menjual sekiranya harga naik sedangkan bank melakukan *wa'd* untuk menjual sekiranya harga turun. Pada tarikh matang, hanya salah satu *wa'd* sahaja akan terlaksana. Ini kerana pada masa hadapan, harga sama ada akan meningkat atau akan jatuh sahaja. Adalah mustahil bagi harga tersebut untuk naik atau turun dalam masa yang sama.

Memandangkan *Wa'dan mulzim* dan akad merupakan dua perkara yang berbeza, maka ia tidak sepatutnya menjadi halangan untuk dijadikan prinsip syariah pendasar kepada produk *Islamic FX forward*. Ini kerana selagi mana ia tidak membentuk akad, maka syarat *al-sarf* tidak perlu dipenuhi.

Cadangan 2:

Wa'd 1: Pelanggan memberikan *wa'd* kepada bank untuk memasuki transaksi *bay' al-sarf* (kebiasannya pihak bank akan memberikan notis penawaran).

Wa'd 2: Pihak bank memberikan *wa'd* untuk memasuki komoditimurabahah hanya sekiranya bank tidak mampu menyempurnakan kontrak.

1. Pada 1 Mei 2011, pelanggan memberikan *wa'd* kepada bank untuk membeli RM pada setahun akan datang, iaitu 1 Mei 2012.
2. Pada 1 Mei 2012, bank akan melaksanakan *wa'd* untuk membeli RM daripada bank. Jadi, tukaran mata wang akan dilakukan secara lani bertepatan dengan prinsip *al-sarf*.
3. Sekiranya bank tidak mahu menyempurnakan kontrak, maka bank harus melaksanakan *wa'd* (berdasarkan *wa'd 2*) untuk memasuki kontrak murabahah berdasarkan *wa'd* dengan pelanggan. Harga yang ditetapkan dalam kontrak murabahah adalah berdasarkan persetujuan bersama.

Analisis cadangan 2:

Struktur yang dikemukakan ini tidak menimbulkan isu syariah dan tidak akan menyamai *muwa'adah* kerana:

4. Subjek akad yang berbeza. Dalam konteks ini, pelanggan korporat memberi *wa'd* untuk melakukan kontrak *al-sarf*, sedangkan pihak bank melakukan *wa'd* untuk memasuki kontrak komoditi murabahah.

Wa'd 1 = *wa'd* untuk membeli mata wang

Wa'd 2 = *wa'd* untuk memasuki kontrak komoditi murabahah

5. Implikasi perundangan: yang mana keseluruhan transaksi *wa'd* ini tidak membentuk kontrak. Jadi, sekiranya salah satu pihak tidak melaksanakan *wa'd*, maka pihak yang menerima janji akan membawa kes ini ke mahkamah atas dasar *promissory estoppel*, bukannya atas sebab pelanggaran kontrak. Ini menunjukkan bahawa *Wa'dan* yang diaplikasikan adalah tidak menyamaik kontrak.
6. *Trigger event*: janji yang dilakukan oleh sebelah pihak, iaitu *wa'd* oleh pihak pelanggan korporat merupakan janji yang biasa diamalkan dalam transaksi kewangan. Manakala *wa'd* oleh bank hanya akan terlaksana sekiranya pihak bank tidak membuat tukaran wang seperti mana yang diinginkan oleh pelanggan. Ini bermakna, *Wa'dan* tidak menyamai *muwa'adah* kerana 1 *wa'd* yang dibuat tidak menyebabkan terlaksananya 1 *wa'd* lagi.
7. *Wa'd* ini adalah berasingan. Disebabkan instrumen muamalat Islam sentiasa menetapkan syarat agar kontrak yang berasingan antara satu kontrak yang lain, maka pemakaian *Wa'dan* ini memenuhi ciri-ciri *wa'd* yang berasingan. Dalam situasi ini, *wa'd* dari pihak pelanggan untuk membeli mata wang adalah berasingan dengan *wa'd* yang dilakukan oleh pihak bank. Meskipun *wa'd* daripada pihak bank adalah bergantung pada *wa'd* daripada pelanggan, namun ia tidak menjadi isu kerana *wa'd* daripada bank adalah untuk membeli murabahah komoditi, bukannya *wa'd* untuk melakukan akad *al-sarf*.

KESIMPULAN

Berdasarkan perbincangan di atas, dapatlah dirumuskan bahawa prinsip *wa'd* yang sedang diaplikasikan pada masa kini tidak memadai bagi pemain pasaran. Ini kerana prinsip *wa'd* hanya mengikat sebelah pihak sedangkan sebelah pihak lagi tidak terikat dengan janji yang dibuat. Justeru, prinsip *Wa'd* diperlukan sebagai alternatif kepada *wa'd* untuk diadaptasikan dalam produk lindung nilai seperti kontrak *Islamic FX forward*. Kajian ini mendapati bahawa prinsip *Wa'dan* mampu menghasilkan inovasi baru dalam

penstrukturan produk lindung nilai Islam di Malaysia. Ini kerana *Wa'dan* tidak menyamai *muwa'adah* dan akad meskipun ia bersifat mengikat. Selagi mana *Wa'dan* tidak membentuk akad, maka *Wa'dan* yang diaplikasikan dalam tukaran asing tidak perlu memenuhi prinsip *al-sarf* dan tidak akan menimbulkan isu riba. Namun begitu, pemakaian prinsip *Wa'dan* juga perlu dipastikan agar ia tidak menjadi penyelewengan kerana ia bersifat fleksibel dan mudah diadaptasikan dalam mana-mana kontrak. Justeru, garis panduan tertentu perlu dipatuhi agar pemakaian *Wa'dan* tidak terlalu terbuka untuk akitivi lain selain lindung nilai. Antara parameter terpenting yang perlu dipatuhi ialah pemakaian kontrak *Islamic FX Forward* berasaskan *Wa'dan* mestilah hanya digunakan untuk tujuan lindung nilai sahaja. Selain itu, kesemua instrumen lindung nilai Islam yang dibangunkan mestilah dilakukan secara telus dan adil supaya dapat inovasi yang dihasilkan mampu bersaing dengan instrumen lindung nilai konvensional yang lebih canggih.

RUJUKAN

- Abdul Halim el-Muhammady. 2011. Ahli Majlis Penasihat Syariah Bank Muamalat. Temu bual, 20 Mac.
- Accounting, Auditing and Governance Standards for Islamic Financial Institutions (AAOIFI). 2010. Bahrain: Manama.
- Ahmad Suhaimi Yahya. 2010. Produk perbendaharaan patuh syariah: isu-isu syariah. Kertas kerja Muzakarah Penasihat Syariah Kewangan Islam Kali Kelima. Hotel Nikko, Kuala Lumpur, 2-5 Ogos.
- Al-Amine, Muhammad al-Bashir Muhammad. 2008. *Risk Management in Islamic Finance: an Analysis of Derivatives Instruments in Commodity Markets*. Edisi pertama. Leiden: Brill's Arab & Islamic Law Series.
- Aznan Hasan. 2008. Pengertian al-Wa'ad, Al-Wa'dan dan al-Muwa'adah. Dlm. *Muzakarah Cendekiawan Syariah Nusantara 2008*. ISRA. 27-28 Februari 2008.
- Aznan Hasan. 2011. Ahli Majlis Penasihat Bursa Malaysia. Temu bual, 17 Oktober.
- Bank Negara Malaysia. 2010. *Resolusi Syariah dalam Kewangan Islam*. Kuala Lumpur: Bank Negara Malaysia.
- Engku Rabiah Adawiah Engku Ali. 2010. Produk berstruktur Islam. *Prosiding Muzakarah Penasihat Syariah Kewangan Islam*, hlm. 57-82.
- Engku Rabiah Adawiah Engku Ali. 2011. Ahli Majlis Penasihat Syariah Suruhanjaya Sekuriti Malaysia. Temu bual, 28 Oktober.
- Al-Fayyumi, Ahmad ibn Muhammad. 2008. *al-Misbah al-Munir*. Kaherah: Mu'assasah al-Mukhtar.
- Jobst, A. A. 2007. Derivatives in Islamic Finance. Kertas kerja Seminar International Conference on Islamic Capital Markets. Anjuran Islamic Research and Training Institute of Islamic Development Bank. Jakarta, Indonesia, 27-29 Ogos.
- Kamali, Mohamad Hashim. 2002. *Islamic Commercial Law: An Analysis of Futures and Options*. Kuala Lumpur: Ilmiah Publishers.
- Kamus Undang-Undang Bahasa Inggeris-Bahasa Melayu*. 1995. Cetakan Pertama. Selangor: Oxford Fajar Sdn Bhd.
- Kunhibava, Sherin. 2008. Flexibility versus fairness conventional derivatives and Islamic derivatives. Dlm. *Essential Readings in Islamic Finance*, disunting oleh Mohd Daud Bakar dan Engku Rabiah Adawiah, 561-575. Kuala Lumpur: CERT Publication.
- Marjan Muhammad, Hakimah Yaacob dan Shabana Hasan. 2011. The bindingness and enforceability of a unilateral promise (*wa'd*): an analysis from Islamic law and legal perspectives. Research Paper No 30/2011. International Shari'ah Research Academy for Islamic Finance.
- Muhamad Fairuz Nazmi. 2011. Senior Manager- Structured Product, Islamic Treasury, RHB Islamic Bank Berhad, Kuala Lumpur. Temu bual, 10 Februari.
- Muhammad Faozie Shahari. Head, Islamic Structuring, Asia Pacific. BNP Paribas, Corporate & Investment Banking. Temu bual, 10 September 2011.
- Muhammad Syahrin Hassan. Manager, OTC, Direct Clearing & Exchange Link Market Operation, Bursa Malaysia Berhad, Kuala Lumpur, temu bual.
- Obiyathulla Ismath Bacha. 2004b. Value preservation through risk management. A shariah compliant proposal for equity risk management. MPRA Research Paper 12632 .
- Shamsiah Mohamad. 2011. Ahli Majlis Penasihat Syariah Standard Chartered Bank. Temu bual, 8 September.
- Shamsiah Mohamad & Rusnah Muhamad. 2010. Produk perbendaharaan Islam: isu syariah. Kertas kerja Muzakarah Penasihat Syariah Kewangan Islam 2010 (KLIFF 2010) Kali Kelima. Hotel Nikko, Kuala Lumpur, 2-5 Ogos.
- Al-Suwailem, Sami. 2006. *Hedging in Islamic finance*. Jeddah: Islamic Development Bank. Occasional Paper (10). <http://www.irtipms.org/PubDetE.asp?pub=217&search=hedging> [5 Julai 2009].
- Syed Alwi Mohd Sultan. 2008. Islamic banking: trend, development and challenges. Dlm. *Essential Readings in Islamic Finance*, disunting oleh Mohd Daud Bakar & Engku Rabiah Adawiah, 89-110. Kuala Lumpur: CERT Publication.
- Zulkiflee Mohd. Nizam. 2011. Head, Foreign Exchange & Fixed Income, Islamic Treasury, Asian Finance Bank Berhad, Kuala Lumpur. Temu bual, 5 Januari.

*Azlin Alisa Ahmad

**Shofian Ahmad

*Jabatan Syariah
Fakulti Pengajian Islam
Universiti Kebangsaan Malaysia
43600 UKM Bangi
Selangor D.E

E-mel: alisa@ukm.my; azlin_alisa@yahoo.com;
azlinalisa@ukm.edu.my

** Jabatan Syariah
Fakulti Pengajian Islam
Universiti Kebangsaan Malaysia
43600 UKM Bangi
Selangor D.E
E-mel: shofian@ukm.edu.my; shofian_69@yahoo.com

